

Siguria sociale

Sistemi i sigurimit social
Masë paraprake për pleqëri
Invaliditeti
Papunësia
Sëmundja dhe aksidenti
Prindësia dhe familja
Ndihma sociale

Sistemi i sigurimit social

Banoret dhe banorët e Zvicrës janë të mbrojtur përmes sigurimit social prej rreziqeve të ndryshme. Sigurimet ndihmojnë për shembull atëherë, kur dikush e humb punën e tij apo sëmuret. Mirëpo ato mbështesin edhe familjet edhe njerëzit e vjetër.

Parimet

Sigurimet sociale financohen nga banoret dhe banorët zviceran. Këtu vlen principi i solidarizimit: Shumica e popullit paguan, përgjatë i vetmi apo grupe të caktuara mbështeten. Sigurimet sociale në përgjithësi janë të detyrueshme. Kontributet zbriten prej të punësuarve direkt nga rroga. Mirëpo edhe punëdhënëset dhe punëdhësit, të pavarurit dhe të pa punët japin kontribut financiar.

Shërbimet

Sigurimet sociale i mbështesin njerëzit në situata të caktuara njerëzore. Ato paguajnë para ditore, pensionet, apo shtesat apo i marrin përsipër shpenzimet te sëmundjet dhe aksidentet.

Kur mbështetet njeriu?

- Në pleqëri, në rast vdekje dhe invaliditeti (3 shtyllat: AHV/IV, masë paraprake në profesion, masë paraprake private).
- Te sëmundja dhe aksidenti (sigurimi për sëmundje dhe aksidente)
- Te pushimi i lindjes (pagesa e pushimit të lindjes)
- Te pa punësia (sigurimi për të papunët)
- Kur njeriu ka fëmijë (shtesat e fëmijëve)

Më shumë informacione (link, adresa, broshura, fletushka)

www.hallo-baselland.ch/sq/siguria-sociale/sistemi-i-sigurimit-social

Masë paraprake për pleqëri

Me masë paraprake për pleqëri është e sigurt, që të pensionuarve ju mbeten mjaft para për të jetuar. Sistemi zviceran me masë paraprake ka tri shtylla: Sigurimin e pensionit në pleqëri (AHV), masë paraprake në profesion (arka e pensionit) dhe masë paraprake vullnetare për pleqëri (shtylla e 3.)

Sigurimi i pensionit në pleqëri (shtylla 1., 1. Säule)

Sigurimi i pensionit në pleqëri (AHV) është një institut shtetëror. Shumica e personave të rritur duhet për këtë të paguajnë. Shumat zbriten te të punësuarit çdo muaj direkt nga rroga, punëdhënësi merr përsipër gjysmën. Të pavarurit apo personat pa vend pune duhet të njoftohen nga në zyrën për sigurime sociale (Sozialversicherungsanstalt, SVA) si duhet t'i paguajnë kontributet e tyre. AHV ju paguan pensionerëve një pension në muaj. Lartësia e pensionit mvaret prej shumës e cila ëshë paguar. AHV i mbështetë edhe në rast vdekje bashkëshortët dhe fëmijët e personit të vdekur (Pension për të veja dhe jetim). Secili dhe secila posedon një letërnjoftim -AHV me numrin e sigurimit personal.

Masë paraprake profesioni (shtylla e 2., 2. Säule)

AHV vetë zakonisht nuk është e mjaftueshme, mbas pensionimit të vazhdohet jetja tutje si më parë. Për këtë eksizton për të punësuarit edhe një masë paraprake në profesion (arka e pensionit, Pensionkase) e cila prej një shume të ardhurave vjetore është e detyrueshme. Shumat zbriten përmuajshëm direkt nga rroga, punëdhënsi duhet s`paku gjysmën ta paguaj. Të pavarurit nuk duhet të paguajnë. Ata mund këtë ta bëjnë vullnetarisht, për këtë janë vetë përgjegjës. Meqë në arkën e pensionit janë para të kursyera, në pleqëri paguhen ose si pension ose mund të tërhiqen menjëherë. Në raste të caktuara munden parat edhe më herë të tërhiqen: Kur njeriu e themelon një firm të veten, kur shpërngulet nga Zvicra, kur njeriu e ndërton një shtëpi për vete apo e blen një banesë.

Masë vullnetare paraprake e pleqëris (shtylla e 3., 3. Säule)

Te shtylla e 3. (3. Säule) bëhet fjalë për një masë paraprake private vullnetare për pleqëri, e cila shpërbleht në përlllogaritjen e tatimit. Kjo mundet të bëhet në banka apo sigurime. Preferohet në shtyllën e 3. me kursye para në mënyrë që në pleqëri njeriu të ketë rezervë.

Shërbimet plotësuese

Njerëzit e vjetër, që megjithë AHV dhe arkës pensionale nuk kanë para të mjaftueshme të jetojnë, kanë sipas rrethanave të drejtën financiare të shërbimeve plotësuese (Ergänzungsleistungen). Për duhet të aplikohet në filialen e komunës në zyrën për sigurime sociale. Është qartë e rregulluar, kush ka të drejtën e shërbimeve financiare plotësuese. Shërbimet plotësuese financohen prej taksa pagueseve dhe taksa paguesit.

Më shumë informacione (link, adresa, broshura, fletushka)

www.hallo-baselland.ch/sq/siguria-sociale/mase-paraprake-per-pleqeri

Invaliditeti

Kush nuk punon gjatë për arsye shëndetësore apo mund të punoj vetëm pjesërisht, ka sipas rrethanave të drejtën për mbështetje financiare përmes sigurimit invalidor (IV). IV nuk paguen vetëm para. Ai i mbështet të siguruarit para s`gjithash te hyrja apo rihyrja në punë.

Sigurimi invalidor

Sigurimi invalidor (IV) është institucion i shtetit. Shumica e personave të rritur duhet për këtë të paguajnë shuma. Shumat zbriten prej të punësuarve çdo muaj prej rrogës, punëdhësi merr përsipër gjysmën. Të pavarurit apo personat pa vend pune duhet në filialen e komunës në zyrën për sigurimit sociale (Gemeindezweigstelle der Sozialversicherungsanstalt, SVA) të njoftohen, si duhet t`i paguajnë shumat e tyre.

Mbështetja përmes sigurimit invalidor

Të drejtë për mbështetje nga IV kanë personat, që më s`paku një vit shkaku i arsyeve shëndetësore (psiqike apo fizike) nuk kanë punuar fare apo vetëm pjesërisht. IV paguan në formën e një pensioni mujor. Mirëpo kjo bëhet vetëm atëherë, kur të siguruarit shkaku i kufizimeve nuk mundën më të riaftësohen për punë. IV mbështet personat invalid, që ta gjejnë një punë të përshtatshme. Mbështetje përmes IV duhet të aplikohet në komunat në zyrën për sigurime social.

Shërbimet shtesë

Personat, të cilët megjithë mbështetjes nga IV kanë pak para për të jetuar, kanë sipas rrethane të drejtën për shërbime shtesë financiare (Ergänzungsleistungen). Për këtë duhet të aplikohet në zyrën për sigurim social. Është qartë e rregulluar kush e gëzon të drejtën për shërbimet shtesë. Shërbimet shtesë financohen nga tatim pagueset dhe tatim paguesit.

Më shumë informacione (link, adresa, broshura, fletushka)

www.hallo-baselland.ch/sq/siguria-sociale/invaliditeti

Papunësia

Të gjithë të punësuarit janë të siguruar kundër papunësisë. Kush mbetet i papunë, merr sipas rregullit përgjatë një kohe të caktuar mbështetje financiare. Të papunët duhet të lajmërohen në qendrat rajonale ndërmjetësuese për punë (RAV).

Sigurimi i të papunëve

Sigurimi i të papunëve (ALV) është një sigurim shtetëror dhe për të gjithë të punësuarit i detyrueshëm. Shumat mujore zbriten direkt nga rroga, punëdhënësi merr gjysmën përsipër. Të pavarurit nuk mundën të sigurohen te sigurimi i të papunëve. Kush mbet pa punë, merr prej një arëke për të papunët një pagë mujore zëvendësuese (para për të papunët, Arbeitslosengeld). Apo, kur dhe në çfarë shume paguhen parat për të papunët, mvaret prej shumë faktorëve. Për shembull, sa gjatë ka punuar njeriu apo për çfarë arsye ka mbetur i pa punë.

Veprimi gjatë punësisë

Idealja do të ishte para ditës së fundit të punës, por jo më vonë se në ditën e parë të papunësisë. Është e detyrueshme të regjistroheni në qendrën përgjegjëse rajonale të punësimit (RAV). Të gjitha hapat e mëtejshëm janë shpjeguar atje.

Qendra rajonale e ndërmjetësimit për punë

Qendra rajonale e ndërmjetësimit për punë (RAV) ndihmon në atë, për ta gjetë përsëri shpejt një punë. Bisedat këshilluese në RAV janë të detyrueshme, kur njeriu tërheq para për të papunët. RAV ofron edhe kurse dhe programe për veprimtari. Këto janë pjesërisht të detyrueshme. Edhe personat, që kurr nuk kanë punuar në Zvicër dhe kërkoj një punë, mundën të lajmërohen në RAV. Mirëpo ata nuk marrin para.

Më shumë informacione (link, adresa, broshura, fletushka)

www.hallo-baselland.ch/sq/siguria-sociale/papunesia

Sëmundja dhe aksidenti

Kush banon në Zvicër, duhet ta ketë një sigurim për aksident- dhe një sigurim shëndetësor. Këto sigurime private i heqin shpenzimet, te aksidentet, sëmundja apo shtatzënësia. Të dy sigurimet duhet të bëhen në tre muajt e parë pas ardhjes në Zvicër.

Sigurimi shëndetësor me përkujdesje (sigurimi bazë)

Të gjitha banoret dhe banorët në Zvicër duhet patjetër vetë ta bëjnë një sigurim shëndetësor me përkujdesje (sigurim bazë, Grundversicherung). Kush vendoset në Zvicër, ka për këtë tre muaj kohë. Nëse njeriu bëhet i sëmur në këtë kohë, shpenzimet e bëra kërkohen më pastaj. Sigurimi bazë ofrohet prej shumë sigurimeve shëndetësore private (Krankenkassen). Zgjedhja e një sigurimi shëndetësor është e lirë. Sigurimet shëndetësore duhet t'i marrin të gjithë personat që jetojnë në Zvicër. Të siguruarit paguajnë një shumë mujore. Këto shuma janë të ndryshme dhe të larta sipas sigurimit shëndetësor, modelit të sigurimit, për këtë e vlen të krahasohen ofertat. Ju mund të ndryshoni sigurimin shëndetësor për vitin e ardhshëm deri në fund të nëntorit. Sigurimi bazë nuk i merr vetëm shpenzimet kur njeriu është i sëmurë, ai e paguan edhe shtatzënësin dhe lindjen. Shërbimet janë të rregulluara me ligj. Kujdes: Shpenzimet për mjekimin e dhëmbëve apo syzet zakonisht duhet të paguhen vetë ose nëpërmjet një sigurimi suplementar vullnetar.

Sigurimi për aksidente

Të punësuarit janë automatikisht të siguruar kundër aksidenteve gjatë punës dhe në kohën e lirë përmes punëdhënësit, nëse punojnë më shumë se 8 orë në javë. Kush punon më pak, nuk është i siguruar kundër aksidenteve në kohën e lirë dhe duhet vetë të përkujdeset për aksident. Kjo vlen edhe për të pavarurit dhe të gjithë personat që nuk janë në marrëdhënie pune, ata duhet të sigurohen kundër aksidentit te një sigurim shëndetësor. Të pavarurit munden edhe te sigurimet e tjera ta bëjnë një sigurim kundër aksidentit. Të siguruarit duhet të paguajnë premin mujore. Te të punësuarit zbritet direkt nga paga.

Lirimi i premive (shumës)

Kush nuk mundet ta paguaj sigurimin shëndetësor, ka sipas rrethanave të drejtën për lirimin e premis (Prämienverbilligung) për sigurimin bazë. Kërkesën për lirimin e premisë të sigurimit shëndetësor duhet ta bëjë njeriu deri më 31. dhjetor të sigurimeve shoqërore Basel-Landschaft SVA. Nëse kjo lejohet, paguan njeriu në vitin e ardhshëm më pak premi. Për personat që më vonë kanë ardhë në kanton, vlejné rregulla speciale. Institucioni i sigurimeve shoqërore Basel-Landschaft SVA (Basel-Landschaft SVA) informon për lirimin e premis dhe e merr kërkesën.

Sigurimi plotësues për sigurimin bazë

Vullnetarisht munden të siguri shëndetësor bazë i detyruar të bëhen sigurime të ndryshme plotësuese (Zusatzversicherungen). Këto i mbulojnë shërbimet të cilat nuk mbulohen nga sigurimi bazë, p.sh, mjekimi i dhëmbëve. Sigurimet plotësuese ofrohen po thuajse prej të gjitha sigurimeve shëndetësore. Sigurimet shëndetësore mund të vendosin vetë, a dëshirojnë dikë ta sigurojnë apo jo dhe ato mund të paraqesin kushte.

Më shumë informacione (link, adresa, broshura, fletushka)

www.hallo-baselland.ch/sq/siguria-sociale/semundja-dhe-aksidenti

Prindësia dhe familja

Kush ka fëmijë në Zvicër, finanziahet për fëmijë dhe merr shtesat për arsimim. Gratë që punojnë kanë me lindjen e fëmijut të drejtë për një pushim me pagesë deri në 14 javë.

Pagesa e pushimit të nënave

Gratë, që janë të punësuar kanë zakonisht të drejtë pas lindjes të fëmijut për pushim me pagesë (Mutterschaftsurlaub) prej 14 javësh. Në këtë kohë ju paguhet atyre zakonisht 80 përqind e pagës. Ato që nuk punojnë apo ato që janë të pa afta për punë duhet të shkojnë të njoftohen në institutin për sigurime sociale (Sozialversicherungenanstalt SVA) a e gëzojnë edhe ato këtë të drejtë. Këtu ka rregulla speciale. Përgjatë tetë javëve të para pas lindjes nënat nuk guxojnë të punojnë (mbrojtja e nënave).

Pushimi për baba

Babatë pas lindjes të fëmijut kanë të drejtë dy javë pushim me pagesë. Përkundër pushimit të lindjes për nëna pushimi për babatë është fleksibil: Njeriu mund përnjëherë apo me ditë ta shfrytëzoj pushimin. Kjo vlen mbrenda 6 mujorit të parë të lidjes të fëmijut.

Shtesat e familjes

Kush ka fëmijë, mbështetet financiarisht me shtesa të familjes (Familienzulagen). Këto paguhen si shtesa për fëmijë deri në moshën 16 vjeçare dhe për të rinjë në arsimim deri në moshën 25 vjeçare. Të drejtë për këtë kanë prindërit, që punojnë (edhe të pavarurit), apo prindërit që nuk punojnë dhe kanë pak para. Te të punësuarit paguhen shtesat e fëmijëve në muaj me pagë. Informacione të tjera për shtesa të familjes japin punëdhënësit apo komunat në institucionet e sigurimeve sociale. Shuma e shtesave të familjes është në kantone e ndryshme.

Më shumë informacione (link, adresa, broshura, fletushka)

www.hallo-baselland.ch/sq/siguria-sociale/pushimi-per-nena-dhe-familja

Ndihma sociale

Ndihma sociale mbështet njerëzit, që nuk kanë para të mjaftueshme për të jetuar dhe ata që nuk marrin apo marrin shumë pak mjete financiare prej sigurimeve sociale. Nuk ka të bëjë me një sigurim, por me një mbështetje nga shteti.

Ndihma sociale

Ndihma sociale (Sozialhilfe) i mbështet njerëzit në Zvicër, të cilët kanë ra në mjerim. Ajo mbulon shpenzimet minimale për jetë. Pranë ndihmës financiare ofron edhe këshillime. Qëllimi është që njerëzit mundësisht ekonomikisht shpejt përsëri të pavarësohen. Ndihma sociale nuk paguan kur dikush merr mjaftueshem ndihmë tjetër financiare, me e financue jetën e tij-si p.sh. paratë për të papunët, pensionet, pagat, apo mbështetje nga të njohurit. Ajo nuk paguan as borxhet. Parat duhet të kthehen, kur njeriu posedon përsëri mjete të mjaftueshme financiare. Ndihma sociale finanzohet nga tatim pagueset dhe tatim paguesit.

Aplikimi për ndihmë sociale

Kush don të aplikoj për ndihmë sociale drejtohet te shërbimi social (Socialdienst) i komunës. Aty duhet njeriu hapur të paraqesë të ardhurat dhe pasurin e tij. Pastaj vërtetohet e drejta. Zyrtarët e caktojnë shumën dhe llojin e mbështetjes individualisht. Kush jep të dhëna të pavërteta apo hesht diçka e bënë vetën të dënueshëm. Shërbimi social mundet të udhëzoj dhe të vëj kushte. Kur njeriu këto nuk i përmbush, mundet shërbimet të shkurtohen. Pjesëmarrja në bisedat këshilluese është e obliguar. Njeriu është i obliguar, të bëjë gjithçka për me e zvogëluar gjendjen e mjerueshme.

Më shumë informacione (link, adresa, broshura, fletushka)

www.hallo-baselland.ch/sq/siguria-sociale/ndihma-sociale